

Piotr Bartosiewicz

"Wybrane zagadnienia klasycznego ustroju politycznego w islamie",
Shakir Kitab, Bydgoszcz 2004 :
[recenzja]

Polityka i Społeczeństwo nr 2, 222-225

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr Bartosiewicz

**SHAKIR KITAB: WYBRANE ZAGADNIENIA
KLASYCZNEGO USTROJU POLITYCZNEGO
W ISLAMIE**

**SKRYPT DLA STUDENTÓW POLITOLOGII, RELIGIOZNAWSTWA
ORAZ ORIENTALISTYKI**

WYD. AKADEMII BYDGOSKIEJ, BYDGOSZCZ 2004, 200 SS.

Po terrorystycznym ataku na WTC w 2001 roku, a także na fali aktualnych wydarzeń w Iraku odżyły dyskusje dotyczące relacji między światem islamu a światem chrześcijańskim. Dyskusje te prowadzone są również w Polsce, która wysłała swych żołnierzy do Iraku, przez co społeczeństwo naszego kraju zetknęło się bliżej ze światem arabskim i kulturą Bliskiego Wschodu. Zainteresowanie islamem i jego powiązanie z polityką stało się nagle problematyką badawczą zgłębianą nie tylko przez dziennikarzy i publicystów, ale także przez naukowców.

Wzajemne relacje między dwoma odległymi światami okazały się szczególnie frapujące w momencie, gdy pojawił się problem powołania nowych władz dla Iraku i zmiany ustroju politycznego w tym państwie z autorytarnego na demokratyczny. I tu właśnie natrafiamy na zasadniczy problem, a mianowicie na różnice ustrojowe pomiędzy państwami świata chrześcijańskiego a państwami świata muzułmańskiego. Wynikają one oczywiście z różnej historii i odmiennych doświadczeń kulturowych, ale pociągają za sobą daleko idące różnice w pojmowaniu władzy i postrzeganiu wzajemnych relacji między społeczeństwem a władzą.

Wszystkim, którzy chcieliby szerzej zapoznać się z tą problematyką, należy polecić najnowszą książkę Shakira Kitaba poświęconą wybranym zagadnieniom klasycznego ustroju politycznego w islamie. Przedmiotem pracy – zgodnie z deklaracją Autora – są islam i polityka. Sam tytuł książki może okazać się jednak nieco mylący, gdyż Autor

tylko w pewnym stopniu zajmuje się analizą klasycznego ustroju politycznego w islamie. Spora część rozważań poświęcona została bowiem teoretycznym założeniom politycznym podstawowych świętych tekstów islamu (Koranu, Sunnayı, tradycji Proroka). Ale zabieg taki wydaje się zrozumiały i konieczny, jeśli chcemy zrozumieć zasadnicze filary, na jakich zostały ukształtowane ustroje polityczne państw islamskich.

Praca składa się ze słowa wstępnego, wprowadzenia, czterech rozdziałów, krótkiego zakończenia i bibliografii. Każdy rozdział dzieli się na osiem podrozdziałów. Struktura książki jest więc przejrzysta i logicznie skonstruowana.

W rozdziale pierwszym zostały przedstawione początki islamu, jego główni twórcy, a także proces kształtowania się pierwszego państwa muzułmańskiego. Drugi rozdział poświęcony został historii proroka Muhammada i jego działalności społeczno-politycznej. Z kolei w trzecim rozdziale książki – stanowiącym w zasadzie kwintesencję pracy – zaprezentowane zostały ogólne zasady ustroju politycznego w islamie, które dają Czytelnikowi szeroką wiedzę o tym, skąd biorą się tak dalekie różnice w systemach politycznych między państwami europejskimi a państwami muzułmańskimi.

W rozdziale czwartym zaś przedstawione zostały wszelkie uwarunkowania związane z głową państwa muzułmańskiego. Autor szczegółowo opisał, jakie są obowiązki i prawa głowy państwa, jaki jest mechanizm wyboru, jakie są warunki stawiane kandydatom, a także na jakich zasadach może nastąpić przekazanie władzy lub usunięcie przywódcy państwa.

Ciekawe, że Autor, opisując w tym rozdziale kształtowanie się klasycznego ustroju politycznego islamu, porusza tylko sprawy związane z głową państwa muzułmańskiego. I zdaje się, że jest to znamienne dla arabskiego myślenia politologicznego, iż pisząc o ustroju, rozważa się przede wszystkim problem głowy państwa, a więc jednostki. Innym instytucjom klasycznego ustroju politycznego islamu Autor książki poświęcił raptem kilkanaście stron, a dotyczą one wezyra i kalifa, a więc znów funkcji jednoosobowych.

W sumie więc da się łatwo zauważyć, że dwa pierwsze rozdziały poświęcone zostały zagadnieniom historycznym, a dwa kolejne problemom *stricte* politologicznym.

Niewątpliwym atutem książki jest fakt, że Shakir Kitab wielokrotnie przytacza zapisy Koranu i innych tekstów islamskich, dokonując

własnego tłumaczenia i interpretacji. Dzięki temu staje się ona ciekawsza i bardziej przystępna dla polskiego czytelnika. W pracy znajdujemy ponadto cały szereg cennych wyjaśnień, także o charakterze etymologicznym, przybliżających nam pierwotny sens wielu terminów arabskich (np. kalif, wezyr, asz-szura).

Książka jest skierowana przede wszystkim do studentów politologii, religioznawstwa i orientalistyki, ale jej adresatami – zgodnie z sugestią Autora – są również politycy, dyplomaci, naukowcy oraz wszyscy ci, którzy interesują się kulturą islamu.

Bazę źródłową uznać należy raczej za skromną, stanowi ją bowiem niewiele ponad sto pozycji. Autor wykorzystał w przeważającej mierze bazę arabskojęzyczną, co jest zrozumiałe ze względu na jego pochodzenie (Egipt) i przedmiot badań. W bibliografii znajdujemy też prace polskich uznanych arabistów – prof. J. Bielawskiego i J. Daneckiego. Zdaje się jednak, że głównymi źródłami przemyśleń i wywodów Autora były Koran i tradycja Proroka.

Zakończenie pracy może pozostawić u Czytelnika pewien niedosyt. Wnioski, do których doszedł Autor, zostały przedstawione zbyt ogólnikowo. Brak szerszego podsumowania poruszanych w pracy zagadnień. Politologom brakować może przykładów jakiegoś odniesienia do teraźniejszości, chociażby na zasadzie porównania ustroju klasycznego ze współczesnymi ustrojami państw muzułmańskich. Brakuje też próby zdefiniowania tego, czym w ogóle jest klasyczny ustrój polityczny w islamie. Z zadowoleniem jednak należy przyjąć deklarację Autora, który zapowiada dalsze, pogłębione badania naukowe nad ustrojem politycznym islamu, ale także nad zjawiskami zapalnymi, stanowiącymi poważne problemy we współczesnym świecie (fundamentalizm, terroryzm).

Dokonana przez Autora próba połączenia historycznego zarysu rozwoju islamu z rozważaniami natury ustrojowo-prawnej wydaje się zamierzeniem ciekawym, ale z drugiej strony koniecznym – szczególnie w warunkach europejskiego kręgu kulturowego. Nie da się bowiem zrozumieć naczelných zasad ustroju politycznego w islamie bez uprzedniego prześledzenia historii Arabii i analizy świętych tekstów islamu. Żałować tylko należy, że Autor nie zachował proporcji między zagadnieniami historycznymi a zasadniczym tematem pracy. Ale trzeba jednocześnie podkreślić odwagę Shakira Kitaba, który podjął się opisa-

nia tematu obszernego i trudnego, gdyż specyfika jego ujęcia zmusza badacza do syntezy ogromnego materiału.

W sumie książka Shakira Kitaba wnosi wiele ciekawej wiedzy nie tylko z zakresu podstaw kształtowania się klasycznego ustroju politycznego w islamie, ale także dostarcza nam bardzo ciekawych informacji na temat Półwyspu Arabskiego, jego historii i mieszkańców.

Książka została wydana w 2004 roku przez Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej, a doktor Shakir Kitab jest wykładowcą Instytutu Nauk Politycznych Akademii Bydgoskiej.